

Angela CIUMAC

CAZURI DE CONFUNDARE A SUBIECTULUI CU ALTE PĂRȚI DE PROPOZIȚIE

Se consideră că subiectul este partea de propoziție care nu implică multe probleme la delimitarea lui de alte părți de propoziție. Situația reală este însă alta. Există anumite contexte care, asociindu-se cu neatenția celui ce analizează propoziția, duc la confundarea subiectului cu alte părți de propoziție. Subliniem de la bun început că în limba română confundarea subiectului cu alte părți de propoziție este determinată de faptul că formele cazului nominativ și cele ale cazului acuzativ fără prepoziție sunt identice.

I. Subiect sau complement direct?

Confuzii de genul acesta au loc atunci când în propoziție se întâlnesc două substantive articulate hotărât. De exemplu: *Bucuria de a trăi o dă contrastul, jocul de umbră și lumină, de linie dreaptă și frântă, bucurie care se afirmă strident, ca un triumf peste durerea învinsă* (M. Ralea).

În acest enunț, substantivul **contrastul**, fiind la nominativ, are funcție de subiect, iar sintagma **bucuria de a trăi** este complement direct, deoarece este în acuzativ. În plan formal, nu există nici o deosebire între aceste cazuri gramaticale,

fapt ce explică greșeala pe care o comit unii, afirmând că **bucuria de a trăi** ar fi subiect, deoarece se află pe primul loc. E de menționat că, deși aceste două părți de propoziție (subiectul și complementul direct) se caracterizează prin conținut și funcții clar delimitate, confuzia se poate produce oricând, fiindcă elementul formal rămâne pentru mulți criteriul decisiv al analizei și, uneori, chiar singurul, ceea ce e regretabil. Există însă criterii sigure pe baza cărora am putea deosebi subiectul de complementul direct. E vorba de posibilitatea sau imposibilitatea dublării (reluării sau anticipării) cuvântului ce ne interesează prin forma atonă a pronumelui personal în acuzativ. Posibilitatea reluării ne demonstrează că acest cuvânt e la acuzativ și are funcție de complement direct.

În exemplul nostru *Bucuria de a trăi o dă contrastul, jocul de umbră...* forma atonă în acuzativ **o**, a pronumelui personal feminin **ea**, reia cuvântul **bucuria**, care este de asemenea de genul feminin, **contrastul** fiind un substantiv neutru.

După cum se știe, cele mai multe greșeli de analiză se pot comite atunci când subiectul vine după predicat, iar complementul direct nepropozițional e plasat la începutul propoziției. Astfel, exemplul *Mulți pești au prins pescarii* poate favoriza la o analiză bazată pe criteriul formal interpretarea cuvântului **pești** drept subiect. Aici doar criteriul logico-semantic este cel care ne ajută să facem distincție între subiect și complementul direct.

Se confundă frecvent subiectul cu complementul direct în propozițiile cu un predicat exprimat printr-un verb impersonal sau printr-un verb

reflexiv. În propoziția *A început să ningă fulgi mari și deși* verbul **a ninge** e personal prin formă și impersonal prin conținut. Prin urmare, acest verb nu poate avea subiect. Cuvântul **fulgi** nu poate fi subiect și din cauză că el nu se acordă cu predicatul care este la singular.

Greșită este și interpretarea ca subiect a complementului direct nepropozițional într-o propoziție cu subiect gramatical subînțeles ori inclus în desinența verbului predicat. De exemplu: *Ați mâncat căpșune la bunici?* Cuvântul **căpșune** nu poate fi subiect, deoarece nu denumește persoana sau obiectul care face acțiunea. Subiectul poate fi ușor dedus din forma verbului-predicat **ați mâncat**, adică **voi ați mâncat**.

Și pronumele relative **care, ce** pot genera aceeași greșeală. Acest lucru se întâmplă atunci când acestea introduc propoziții subordonate atributive și apar nu în nominativ, ci în acuzativ fără prepoziție. De exemplu: *Ți-am adus timbrele ce mi le-ai cerut*. Pronumele **ce** din propoziția subordonată nu are funcția de subiect, deoarece este reluat prin forma neaccentuată **le** a pronumelui personal și este în cazul acuzativ.

II. Subiect sau apozitie?

Uneori subiectul se confundă cu apozitia în nominativ. Apozitia e, de fapt, un atribut, dar conținutul ei, prin care se arată identitatea cu elementul determinat, duce uneori la substituirea termenilor și, prin urmare, la anumite confuzii. În exemplul *Organizase această petrecere fastuoasă Artemida, verișoara mea* cei neatenți ar putea lua drept subiect sintagma **verișoara mea** care e, de fapt, apozitie.

În propoziția respectivă, apozitia dezvoltată **verișoara mea** desemnează aceeași persoană ca și subiectul determinat. Având în vedere că apozitia este exprimată, de obicei, printr-un substantiv propriu, s-ar putea ca cineva să considere apozitie cuvântul **Artemida**. Confuzia n-ar avea loc, dacă s-ar ține seama de funcția de subiect a substantivului propriu **Artemida**, de rolul său de cuvânt determinat în raport cu îmbinarea **verișoara mea** și, în sfârșit, de locul pe care-l ocupă.

Un exemplu interesant întâlnim în lucrarea **Probleme de sintaxă a propoziției** de Alexandru Nicolescu:

*Murmur lung de streșini,
risipite șoapte
Cresc de pretutindeni și
se pierd în noapte
(G. Topârceanu).*

Cu toate că subiectul ocupă, de regulă, primul loc, în exemplul citat apozitia este cea care se află la începutul propoziției. Dată fiind identitatea semantică dintre subiect și apozitie, recunoașterea subiectului devine dificilă. La o cercetare atentă se observă însă că acordul predicatului cu subiectul la plural indică funcția îndeplinită de singurul substantiv la plural în cazul nominativ – **șoapte**.

Totuși cazul apozității situate înaintea determinatului trebuie să fie considerat neobișnuit, fiind caracteristic stilului poetic.

Apar unele dificultăți la delimitarea subiectului de apozitie atunci când subiectul, prezent în propoziție, este multiplu, fiind determinat de apozitii dezvoltate. De exemplu: *Gheorghe Nicoară, călăraș cu schimbul, și frate-său,*

un băiețandru căruia nu-i mijise musteața, veniseră să adape caii în Siret (E. Gârleanu).

III. Subiect sau nume predicativ?

Delimitarea subiectului de un nume predicativ e dificilă atunci când topica este inversată. Să examinăm următoarea propoziție: *Mai bătrân decât toți părea profesorul de franceză, Alexandru Șuțu* (N. Iorga).

Unii ar putea lua drept predicat nominal grupul de cuvinte **părea profesorul** și drept subiect **Alexandru Șuțu**, pe când adevăratul predicat nominal este **părea mai bătrân de franceză**, sintagma **Alexandru Șuțu** fiind o apozitie.

O altă identitate formală în ceea ce privește cazul se constată între subiect și numele predicativ exprimat printr-un substantiv. După cum se știe, între aceste două unități sintactice există o anumită asemănare structurală: ambele pot fi exprimate prin substantive în nominativ. În al doilea rând, între cele două părți de propoziție există și o asemănare semantică, ceea ce face posibilă inversarea termenilor fără o modificare esențială a conținutului propoziției. Astfel, se poate spune tot atât de bine *Vecinul este profesor ca și Profesor este vecinul*. De obicei, distincția între subiect și numele predicativ este înlesnită de ordinea obișnuită a părților de propoziție (subiect – verb copulativ – nume predicativ). Ca însemne suplimentare ale funcției de subiect a unui cuvânt servesc articolul (de obicei subiectul este articulat) și determinanții grupați, de regulă, pe lângă subiect. Cu

toate acestea, există exemple în care distincția dintre subiect și numele predicativ devine o adevărată problemă de gramatică: *Ceartă și neînțelegere va fi tănuirea și ignorarea acestui fapt*.

La prima vedere, în acest enunț pot fi considerate subiecte cuvintele **ceartă și neînțelegere**, după așezarea lor la începutul propoziției. Dacă se analizează însă textul cu atenție, se constată că îmbinarea de cuvinte **tănuirea și ignorarea** are rol de subiect, deoarece ambele cuvinte sunt articulate hotărât și determinate de atributul substantival **fapt**.

IV. Subiect sau complement sociativ?

Apropierea dintre aceste două părți de propoziție e justificată într-o anumită măsură atât formal, cât și semantic. Din punct de vedere semantic, complementul circumstanțial sociativ se apropie de subiect, fiindcă arată cine îl însoțește pe acesta în săvârșirea acțiunii. În plan formal, apropierea este determinată de lipsa distincției între cazurile acuzativ și nominativ. Este adevărat că distincția de formă o fac mai ales prepoziția **cu** și locuțiunile prepoziționale **împreună cu**, **laolaltă cu**, **în acord cu** etc., care introduc complementul sociativ. Dar tot atât de adevărat este că prepoziția **cu** poate, uneori, să aibă valoarea conjuncției copulative **și**. În asemenea situații numai acordul predicatului cu subiectul este hotărâtor. Când predicatul se acordă cu subiectul împreună cu presupusul complement sociativ, înseamnă că este vorba de un subiect multiplu. Iar când predicatul se acordă numai cu substantivul, neprecedat de pre-

poziția **cu**, înseamnă că este vorba de un complement circumstanțial sociativ. De exemplu, în propoziția *Mihai cu ostașii săi, la 6 ianuarie, trecu iarăși Dunărea* (N. Bălcescu) substantivul **Mihai** este subiect, deoarece se acordă cu predicatul **trecu**, iar **cu ostașii** este complement circumstanțial sociativ. În următoarea propoziție: *Mihai cu Kiraly se gătiră îndată de oaste* (N. Bălcescu), avem un subiect multiplu exprimat prin două nume proprii – **Mihai cu Kiraly**.

Imitând vorbirea populară, scriitorii folosesc în scopuri stilistice așa-numitele *subiecte suspendate*. Propoziția începe cu un substantiv ori cu un pronume la nominativ, urmând ca acestea să îndeplinească funcția de subiecte. La un moment dat însă, vorbitorul uită de aceste cuvinte, de intenția sa inițială și construiește propoziția în așa fel, încât acestea devin obiecte gramaticale. Astfel de construcții sintactice fac parte din multiplele procedee de ordin stilistico-sintactic, determinate de necesitățile expresiei artistice, fiind denumite anacolaturi. Iată un exemplu elocvent: *Că eu, moșule, tot ce suflă pe pământul ista, mi-i drag de mă prăpădesc* (I. Creangă).

Pronumele personal **eu** din acest enunț are funcția de subiect suspendat, întrucât nu se acordă cu predicatul. Normal ar fi fost ca propoziția să sune în felul următor: *Că mie, moșule, tot ce suflă pe pământul ista mi-i scump de mă prăpădesc*. Această construcție cu un subiect suspendat poate fi tolerată de limba literară, doar pentru a se reda cât mai adecvat vorbirea populară, spontaneitatea și simplitatea ei.

Deși subiectul este o parte principală de propoziție, el se poate apropia, prin conținut sau formă, de părțile secundare ale propoziției. Apropierea dintre subiect și alte părți de propoziție duce la confuzii care ar putea afecta calitatea unei analize. De aceea ar trebui să dăm dovadă de o maximă atenție când realizăm o analiză sintactică. Confundarea subiectului, pe de o parte, cu complementul direct, apozitia, numele predicativ sau complementul sociativ, pe de alta, ar putea fi evitată, dacă se va ține cont de anumite criterii: complementul direct poate fi reluat prin forma atonă a pronumelui personal în acuzativ sau poate fi determinat pe baza criteriului logico-semantic. Apozitia e un atribut, adică un determinativ ce ocupă doar al doilea loc. Numele predicativ nu se va confunda cu subiectul, dacă se va stabili de la bun început care este obiectul calificat, numele predicativ exprimând exclusiv un calificativ al lui. Complementul sociativ va putea fi identificat datorită acordului subiectului cu predicatul.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Nicolescu, A., *Probleme de sintaxă a propoziției*, București, 1989.
2. Mățaș, N. G., *Probleme dificile de analiză gramaticală*, Chișinău, 1978.
3. Săteanu, C., *Subiect sau complement sociativ?* // Studia Universitatis Babeș-Bolyai; Series philologik, fasciculus nr. 1, Cluj, 1964.
4. Marin, V., *Elemente de stilistică gramaticală*, Chișinău, 1988.